

КОНТРОЛЬ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ІНШОМОВНОЇ СТРАТЕГІЧНОЇ (ДІЯЛЬНІСНОЇ) КОМПЕТЕНЦІЇ

Підготовка майбутніх фахівців з іноземної філології до формування у школярів іншомовної стратегічної (діяльній) компетенції (СДК) є сьогодні одним із актуальних питань педагогіки. Адже, як зазначено в документах Болонської декларації та у нормативній базі вітчизняної середньої освіти, майбутній учитель має розвивати в учнів вміння вчитися, що реалізується у вивченні іноземних мов (ІМ) засобами цієї компетенції. Відповідні вимоги, наприклад, Державного стандарту базової і повної середньої освіти (освітня галузь “Мови і літератури” [1:58; 1:60]) акумулюються в положенні про доцільність цілеспрямованого тренування учнів у використанні комунікативних і навчальних стратегій з метою їх підготовки до ефективного подолання можливих труднощів у навчальних та життєвих ситуаціях, до яких задіюється іноземна мова. Реалізація цього освітнього завдання в педагогічному напрямі вимагає систематичного навчання майбутніх учителів. Однак, не всі проблеми організації та проведення такої підготовки є достатньо розробленими. До них належать, наприклад, види, методи і засоби контролю та самоконтролю готовності майбутнього вчителя до формування в учнів іншомовної СДК. Висвітленню цих питань присвячено дану статтю.

Зважаючи на новітність вказаного навчального об'єкту розкриємо його основні ключові поняття. Як показує аналіз освітньо-нормативних і науково-педагогічних джерел, **іншомовна СДК** – це здатність самостійно формулювати та ефективно вирішувати навчально-комунікативні проблеми, що виникають у процесі вивчення ІМ, усвідомлюються як труднощі у виконанні того чи іншого навчально-комунікативного завдання та можуть бути подолані шляхом застосування певного раціонального способу або способів дій. Вона містить три складових:

- *навчальну компетенцію* в ІМ, що вказує на здатність самостійно вчитися, застосовуючи для цього навчальні стратегії та прийоми, за рахунок чого суб'єкт учіння може ефективно здійснювати або вдосконалювати навчально-пізнавальну та дослідницьку діяльність у будь-якій освітній галузі;
- *елементи соціальної компетенції* – здатність і бажання ефективно співпрацювати з іншими учасниками іншомовного комунікативного процесу з метою спільного досягнення цілей спілкування (засобами комунікативних стратегій і прийомів);
- *стратегічну (компенсаторну) компетенцію* – здатність використовувати вербальні та невербальні комунікативні стратегії та прийоми для досягнення цілей і завдань спілкування шляхом уникнення зривів у ньому, викликаних недостатньою комунікативною компетентністю співрозмовників.

Стратегії оволодіння іноземними мовами, засобами яких реалізується іншомовна СДК в навчальному процесі, це орієнтовні лінії поведінки суб'єкта учіння та відповідні дії, обрані ним згідно своїх індивідуально-особистісних характеристик з метою раціонального й ефективного вирішення наявних навчально-комунікативних проблем. У складі іншомовної СДК вони розподіляються на *прямі* (стратегії запам'ятовування, когнітивні й компенсаторні (комунікативні і навчальні) та *непрямі* (метакогнітивні, соціальні, афективні та соціально-афективні).

Готовність майбутнього вчителя до формування в учнів іншомовної СДК складається з діяльній і психолого-педагогічного компонентів.

Діяльній готовність являє собою здатність майбутнього вчителя оволодівати ІМ, майстерно і свідомо використовуючи СДК як знаряддя вирішення навчально-комунікативних проблем, що виникають у ході учіння. Вона містить: а) *теоретичний компонент* (володіння понятійним апаратом іншомовної СДК, теоретичними основами дій, необхідних для вирішення навчально-комунікативних проблем, та аутопсихологічними уявленнями в ланці (знаннями і мисленнями)); б) *практичний компонент* (вміння та навички, необхідні для застосування стратегій і прийомів навчально-комунікативної діяльності; досвід навчання і спілкування; вироблений когнітивний і навчальний стилі); в) *внутрішньоособистісний компонент* (ціннісні орієнтації та особистісні особливості: риси та здібності).

У свою чергу, **психолого-педагогічна готовність** зумовлює здатність учителя ІМ ефективно організовувати як процес засвоєння учнями іншомовної СДК, так і власну педагогічну діяльність і передбачає наявність таких компонентів: а) *теоретичного* (психологічні, дидактичні, методичні, технологічні, науково-дослідницькі знання); б) *практичного* (гностичні, конструктивно-проектувальні, навчально-практичні, організаторські, виховні та розвивальні вміння); в) *внутрішньоособистісного* (ціннісні орієнтації та особистісні риси майбутнього вчителя, значущі для формування в учнів іншомовної СДК).

На формування кожного з описаних різновидів готовності студентів відводиться по одному навчальному модулю.

Результатами підготовки майбутніх учителів можуть стати 4 **рівні готовності**: *початковий, середній, достатній та високий*.

Початковий (орієнтувальний) *рівень* передбачає сформованість певних уявлень про іншомовну СДК, механізми її розвитку в учнів і наявність чи відсутність у самого студента особистісних ресурсів, значущих у контексті готовності та вироблених у попередньому навчанні у ВНЗ. *Середній* (пошуково-рецептивний) *рівень* свідчить про засвоєння студентом більшості ключових знань і вмінь. На цьому етапі навчання здійснюється у

двох основних напрямках: як самостійний пошук шляхів вирішення поставлених проблемних завдань та як навчальна діяльність студентів на репродуктивному рівні. *Достатній рівень* характеризується сформованістю всіх ключових компонентів готовності майбутнього вчителя до формування в учнів іншомовної СДК. Він є вихідним для професійної адаптації студента до умов і вимог педагогічної праці, метою якої є розвиток здатності учнів самостійно долати труднощі у вивченні мови. Водночас, досягнення *високого рівня* готовності загалом не передбачене підготовкою у ВНЗ, оскільки він розвивається з *достатнього* шляхом уточнення, поглиблення та інтеграції компонентів готовності та стає складовою професійної компетентності вчителя.

Контроль і оцінювання готовності студентів до формування в учнів іншомовної СДК виступають як послідовне, зумовлене логікою навчального процесу запровадження контрольних заходів таких **видів** як:

- *попередній* (вихідний) *контроль* [2:417], який проводиться двічі: на початку Модуля I та Модуля II;
- *поточний контроль*, що проводиться багаторазово і метою якого є оцінка навчальних досягнень студентів у засвоєнні ними матеріалів кожного навчального блоку у Модулях I та II;
- *повторний контроль* [2:417], який запроваджується наприкінці Модуля I (його результати порівнюються з даними *попереднього* контролю на початку цього Модулю);
- *підсумковий* (вихідний) *контроль*, що проводиться по завершенні студентами матеріалів Модуля II (див. табл. 1).

Таблиця 1

Види, методи, терміни й засоби проведення контрольних заходів у процесі підготовки майбутніх учителів до формування в учнів іншомовної СДК

Вид контролю	Мета контрольних заходів	Терміни проведення	Методи / засоби проведення	Примітки
Попередній контроль	Виявлення стихійно сформованих рівнів готовності майбутніх учителів до формування в учнів іншомовної СДК.	На 1-му занятті Модуля I підготовки.	Метод: моніторинг. Засіб: оцінні шкали № 1, 2, 3.	Проводиться письмово, аудиторно, за 100-бальною системою.
		На 1-му занятті Модуля II підготовки.	Метод: моніторинг. Засіб: оцінні шкали № 4, 5, 6.	
Поточний контроль	Перевірка глибини та обсягу одержаних знань, сформованості вмій і навичок студентів, їх	Протягом та наприкінці кожного навчального блоку Модулів I та II.	Методи: виконання письмових тестових завдань; усне опитування; ситуаційний аналіз.	Проводиться аудиторно й поза-аудиторно залежно від мети заходу.
Поточний контроль	стимулювання до подальшого навчання.		Засоби: тестові завдання, контрольні запитання, проблемні ситуації тощо.	
Повторний контроль	Визначення рівня діяльності готовності, сформованого у вивченні матеріалів Модуля I, оцінка навчальних досягнень студентів.	На останньому занятті Модуля I.	Метод: моніторинг. Засіб: оцінні шкали № 1, 2, 3.	Проводиться письмово, аудиторно, за 100-бальною системою.

Підсумковий контроль	Встановлення загального рівня готовності студентів до формування в учнів іншомовної СДК за результатами курсу підготовки.	Н а остан-ньому з а н я т т і Модуля II.	Методи: моніторинг, письмова (модульна) контрольна робота. Засоби: оцінні шкали № 1, 2, 3, 4, 5, 6; бланки з контрольними завданнями.	Пр о в о д и т ь с я п и с ь м о в о , аудиторно, за 100-бальною системою.
----------------------	---	--	--	--

Як видно з табл. 1, основними засобами попереднього, повторного та підсумкового контролю виступають **оцінні шкали**. Основною їх функцією є збір, обробка й аналіз студентами інформації про рівні своєї готовності за визначеними показниками навчання, тобто проведення моніторингу [3]. З них перші три (№ 1, 2 та 3) призначені для проведення самооцінювання рівнів *діяльничої готовності* до формування в учнів іншомовної СДК, а три останні (№ 4, 5 та 6) – *психолого-педагогічної*. Шкали № 1 і 4 допомагають визначити вказані види готовності за теоретичними показниками, № 2 і 5 – за практичними, а № 3 та 6 – за внутрішньоособистісними. Всі ці шкали містять інструкцію до заповнення та матеріали для інтерпретації результатів за 100-бальною системою. Формат складання оцінних шкал наведено нижче.

Методика проведення моніторингу. Студентам пропонується ознайомитись із показниками готовності, викладеними у 2-й колонці оцінних шкал, порівняти ці дані з наявними у них знаннями, вміннями й особистісними характеристиками та позначити (хрестиком чи “галочкою”) відповідну клітинку по горизонталі вправо, що найточніше відображала б стан їхньої готовності за відповідним показником. Наприклад, якщо студент вважає, що не володіє знаннями шкали № 1, то він має позначити першу порожню клітинку (0 балів) по горизонталі вправо від кожного показника і т. д.. Бланки оцінних шкал наведені у [4].

Зразок: **Оцінна шкала № 1.** Стан сформованості теоретичного блоку діяльничої готовності вчителя ІМ

№	PREPAREDNESS INDICES The concepts understanding	Preparedness level self-appraisal			
		I do not understand and cannot define	I understand but cannot define	I can define but do not know if correct	I understand well and can define
		0 points	1 point	2 points	3 points
II	I understand the following concepts and can define them:				
1	“the strategic competence”				
2	“a cognitive strategy” ...				

Інтерпретація даних оцінної шкали № 1:

13-27 points – non-formed 28-56- points – beginner's 57-85- points – medium 86-100 points – sufficient

Письмові тести, що є одними з засобів *поточного контролю*, завершують роботу студентів над теоретичними матеріалами кожного навчального блоку Модулів I і II. Вони призначені для контролю й оцінювання, а також самооцінювання студентами глибини розуміння вивчених матеріалів, що відкриває їм можливі напрями для самовдосконалення. Приклади тестових запитань наведені нижче.

TEST TASKS

(choose the correct answer in every task)

1. The main purpose of the strategic (activity) competency use is:

- a) a foreign language learner's creative abilities development;
- b) a learner's foreign language acquisition problems solving;
- c) a foreign language learner's psychological problems solving.

2. The learning competency in a foreign language learning:

- a) has no peculiarities as compared with this competency in other subjects acquisition;
- b) is used to solve specific problems of this subject with specific means;
- c) promotes typical learning problems solving that do not differ in native and foreign languages but it presupposes special ways of actions.

3. The strategic (compensatory) competency is used to make up for insufficient communicative competency of:

- a) both interlocutors;
- b) only one of the interlocutors;
- c) one or both interlocutors.

4. The social competency is used to:

- a) overcome a language gap between interlocutors;
- b) solve problems, which arise when it is necessary to control affective states to start or continue communicative interaction;

c) solve problems, which are based on necessity to get information in the process of intercultural communication.

5. Compensatory and achievement strategies differ as:

- a) the former are used in the learning process and the latter – in intercultural communication;
- b) the former promote a foreign language insufficient knowledge and skills compensation and the latter – succeeding in learning;
- c) they do not differ.

6. Cognitive strategies are:

- a) ways of scientific cognition;
- b) ways of learning or communicative activity that promote new information understanding or acquisition;
- c) ways of student's self-cognition.

7. Affective (emotional) strategies in languages learning are:

- a) ways of critical affective states overcoming;
- b) ways of improving a student's self-appraisal as a foreign language learner and his or her attitude to the learning process;
- c) ways of preparation to a would-be communication.

8. Social-affective strategies are:

- a) ways of data search;
- b) ways of unwanted affective states overcoming, which appear as results of a student's lack of self-confidence as a potential foreign language user;
- c) ways of effective communicative interaction aimed at a common goal achieving and of affective states control to start or continue communication.

9. Metacognitive strategies are:

- a) ways of sufficient organization, control and appraisal of one's foreign language learning and using results;
- b) a type of cognitive strategies connected with new learning data understanding;
- c) ways of data memorizing.

10. Social strategies:

- a) help to continue intercultural communication between communicatively incompetent interlocutors;
- b) promote data exchange in the process of intercultural communication;
- c) help to find interlocutors in the Internet.

Завдання для **ситуаційного аналізу** призначені для контролю та самоконтролю студентами ступеня розвитку їх практичної готовності до формування в учнів іншомовної СДК. Їх виконання вимагає правильного формулювання закладеної в ситуацію проблеми та віднайдення раціонального шляху її вирішення. Приклад такого завдання наведено нижче.

SITUATION ANALYSIS TASK

Tetyana Semenyuk, a second-year student, feels difficulties in original English texts translation that are given as extra reading tasks. She looks for every unfamiliar word translation in the dictionary, writes them out into her note-book and then tries to memorize. The number of these words constantly increases and Tetyana cannot already learn them all. She wants to enrich her word command but the student has a hidden feeling that she is doing something wrong.

Define the student's difficulties complex that she faces while translating the texts. Which of them is the central one? Is she using the strategic (activity) competency? Substantiate your point of view.

A task "translate the text" presupposes that a learner should (choose 2 or 3 variants):

- a) memorize all unfamiliar words;
- б) guess some of unfamiliar words' meaning due to the content;
- в) enrich his or her word command;
- г) get useful information;
- д) to work out a strategy of original foreign language texts quick and correct translation.

Think and say which of Tetyana's competencies is insufficiently developed?

Нарешті, серед засобів проведення підсумкового контролю та самоконтролю важливе місце посідають **модульні контрольні роботи**. Вони укладаються з метою перевірки загального рівня готовності майбутніх учителів до формування в учнів іншомовної СДК. Тому, до них додається таблиця обробки результатів. Зважаючи на значний обсяг матеріалів, що підлягають перевірці, з одного боку, та обмеженість обсягу контрольної роботи – з іншого, її можна розробляти у декількох варіантах. Нижче запропоновано приблизні завдання для проведення модульного контролю у чотирьох варіантах.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ.

Variant I.

TASK 1. Give definitions to the following concepts and characterize their functions in a foreign language acquisition: *strategic competency, language learning strategy, compensatory strategy and learning style.*

TASK 2. Which is your *key way of perception*? How do you use this individual peculiarity in a foreign language acquisition?

TASK 3. Give an example of a memory-related technique, which could be taught on the *junior stage of school*. Why is it useful for pupils of this age? Which forms and methods could be used in the process of its teaching-acquisition? How would you suggest controlling the appropriate learning skills development?

TASK 4. Characterize a *cognitive technique*, which could improve *middle-aged children's* foreign language acquisition results. Substantiate your choice. Suggest forms and methods useful in teaching-acquisition of cognitive strategies and techniques. How would you control the appropriate learning skills development?

TASK 5. Describe an *emotional (affective) technique*, which could improve foreign language learning achievements of *senior pupils*. Why should this technique be used exactly in the senior school? Which forms and methods do you suggest as appropriate to teach it? Which methods of pupils' skills control would you recommend?

TASK 6. Indicate the factors that should be taken into account to *specify the content* of strategic competence teaching *in every single class* (group) of children.

TASK 7. Characterize the *individualization principle's* essence and indicate the peculiarities of its use in the process of strategic competence development. Which forms and methods of teaching-learning should be used if the teaching process is built on this principle's basis?

Variant II.

TASK 1. Give definitions to the following concepts and characterize their functions in a foreign language acquisition: *learning competency, direct strategy, social strategy* and *learning technique*.

TASK 2. Which of your *intelligences* (see: H. Gardner's Theory of multiple intelligences) are better developed? How do you use this individual peculiarity in a foreign language acquisition?

TASK 3. Give an example of an *achievement technique*, which could be taught on the *junior stage of school*. Why is it useful for pupils of this age? Which forms and methods could be used in the process of its teaching-acquisition? How would you suggest controlling the appropriate learning skills development?

TASK 4. Characterize a *social-affective technique*, which could improve *middle-aged children's* foreign language acquisition results. Substantiate your choice. Suggest forms and methods useful in teaching-acquisition of cognitive strategies and techniques. How would you control the appropriate learning skills development?

TASK 5. Describe a *compensatory technique*, which could improve foreign language learning achievements of *senior pupils*. Why should this technique be used exactly in the senior school? Which forms and methods do you suggest as appropriate to teach it? Which methods of pupils' skills control would you recommend?

TASK 6. Indicate the *directions of pupils' personal growth* in the process of their strategic competency development at a foreign language lesson.

TASK 7. Disclose the *pupils' background experience using principle's* essence and indicate the peculiarities of its use in the process of strategic competence development. Which forms and methods of teaching-learning should be used if the teaching process is built on this principle's basis?

Variant III.

TASK 1. Give definitions to the following concepts and characterize their functions in a foreign language acquisition: *strategic (compensatory) competency, indirect strategies, metacognitive strategy* and *cognitive style*.

TASK 2. Which of your *intelligences* (see: H. Gardner's Theory of multiple intelligences) are less developed? How do you use this individual peculiarity in a foreign language acquisition?

TASK 3. Give an example of a *social technique*, which could be taught on the *junior stage of school*. Why is it useful for pupils of this age? Which forms and methods could be used in the process of its teaching-acquisition? How would you suggest controlling the appropriate learning skills development?

TASK 4. Characterize an *affective technique*, which could improve *middle-aged children's* foreign language acquisition results. Substantiate your choice. Suggest forms and methods useful in teaching-acquisition of cognitive strategies and techniques. How would you control the appropriate learning skills development?

TASK 5. Describe a *memory-related technique*, which could improve foreign language learning achievements of *senior pupils*. Why should this technique be used exactly in the senior school? Which forms and methods do you suggest as appropriate to teach it? Which methods of pupils' skills control would you recommend?

TASK 6. Indicate the ways of a foreign language teacher's efficiency research in the process of the strategic competency development.

TASK 7. Disclose the *reciprocity principle's* essence and indicate the peculiarities of its use in the process of strategic competence development. Which forms and methods of teaching-learning should be used if the teaching process is built on this principle's basis?

Variant IV.

TASK 1. Give definitions to the following concepts and characterize their functions in a foreign language acquisition: *social competency, cognitive strategy, achievement* and *memory-related technique*.

TASK 2. Indicate at least one *cognitive style* that characterizes your personality and matters in the process of a foreign language acquisition. How does it influence your learning process?

TASK 3. Give an example of a *metacognitive technique*, which could be taught on the *junior stage of school*. Why is it useful for pupils of this age? Which forms and methods could be used in the process of its teaching-acquisition? How would you suggest controlling the appropriate learning skills development?

TASK 4. Characterize a *compensatory technique*, which could improve *middle-aged children's* foreign language acquisition results. Substantiate your choice. Suggest forms and methods useful in teaching-acquisition of cognitive strategies and techniques. How would you control the appropriate learning skills development?

TASK 5. Describe a *social-affective technique*, which could improve foreign language learning achievements of *senior pupils*. Why should this technique be used exactly in the senior school? Which forms and methods do you suggest as appropriate to teach it? Which methods of pupils' skills control would you recommend?

TASK 6. Suggest ways of *integrating* the strategic competency's development materials *into secondary school curriculum*.

TASK 7. Disclose the essence of the *cooperation principle's* use in the strategic competency's development process at school. Which forms and methods of learning promote its realization?

Обробка результатів контролю.

TASK 1 (28-point evaluation maximum for all the questions of the task):

Definitions: 4-point evaluation maximum for each question.

- a) the correct answer – 4 points;
- b) there is one or several non-existent mistakes in the answer – 3 points;
- c) there is one or more essential mistakes in the answer – 2 points;
- d) no answer is given – 1 point.

Functions: 3-point evaluation maximum for each question.

- a) the answer is correct or there is 1 or 2 non-existent mistakes in it – 3 points;
- b) there are essential mistakes in the answer – 2 points;
- c) no answer is given – 1 point.

TASK 2 (4 points):

4-point evaluation maximum.

- a) the answer shows that the question is understood correctly and that the person realizes his or her psychological peculiarities – 4 points;
- b) the answer points out at some insufficiency either in the question understanding or in knowing psychological self-peculiarities – 3 points;
- c) the answer discloses incorrect question understanding – 2 points;
- d) no answer is given – 1 point.

TASKS: 3, 4, and 5 (19-point evaluation maximum for each one):

Technique examples:

3-point evaluation maximum for each question.

- a) the suggested technique belongs to the group mentioned and is up to the stated pupils' age-category – 3 points;
- b) there are essential mistakes in the answer – 2 points;
- c) no answer is given – 1 point.

Technique choice substantiations, forms, methods and ways of control:

4-point evaluation maximum for each question.

- a) the correct answer – 4 points;
- b) there is one or several non-existent mistakes in the answer – 3 points;
- c) there are essential mistakes in the answer – 2 points;
- d) no answer is given – 1 point.

TASK 6 (2 points):

2 points.

- a) the answer is correct or there is 1 or 2 non-existent mistakes in it – 2 points;
- b) there are essential mistakes in the answer or it is absent – 1 point.

TASK 7 (9 points):

The principle's essence, forms and methods: not more than 3 points for each of the questions.

- a) the answer is correct or there is 1 or 2 non-existent mistakes in it – 3 points;
- b) there are essential mistakes in the answer – 2 points;
- c) no answer is given – 1 point.

Оцінювання рівня готовності:

0-50 балів – несформований рівень

51-70 балів – початковий рівень.

71-90 балів – середній рівень.

91-100 балів – достатній рівень.

Наостанці слід зазначити, що методи й засоби контролю готовності майбутнього вчителя до формування в учнів іншомовної СДК не обмежуються тими, що були викладені у цій статті. Однак, їх використання дозволить оцінити приріст навчальних досягнень студентів та відповідність одержаних результатів поставленим педагогічним цілям.

Список використаної літератури:

1. Державний стандарт базової і повної середньої освіти // Книга вчителя іноземної мови: Довідково-методичне видання / Упоряд. О.Я. Коваленко, І.П. Кудіна. – Вид. 2-ге, доповн. – Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2006. – С. 50-60.

2. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; голов. ред. В. Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
3. Максимов О. Моніторинг як засіб управління процесом навчання у школі / Максимов О., Максимова Г., Крамаренко І. // Рідна школа. — 2006. — № 1. — С. 65-66.
4. Щерба Н.С. Стратегічна компетенція у підготовці майбутнього вчителя (на матеріалі англійської мови). Модуль I : навчально-методичний посібник / Н.С. Щерба [ред. О. Є. Антонова]. – Житомир : Вид-во Житомирського державного університету ім. Івана Франка. – 2009. – 204 с.